

משחק אחד יותר מדי?

שיעור כישורי חיים בנושא נקודות מבט מגוונות לגבי סיטואציות המתרחשות ברשת החברתית

הקדמה:

חופשת הקיץ עומדת בפתח ומציעה מגוון הזדמנויות ופעילויות לתלמידינו. החופש מהווה הזדמנות להתרעננות, לחידוש כוחות, להעמקת הקשרים החברתיים, ליצירת קשרים חדשים ועוד. יחד עם זאת, החופש מאופיין בשעות פנאי מרובות וטומן בחובו חשיפה למצבים מורכבים ואף למצבים שעלולים להיות מסוכנים, הן בעולם הממשי והן במרחבי הרשת.

זמן פנוי רב עשוי להוביל את תלמידינו לשימוש ממושך במסכים (מחשב, טלפון, אייפד ועוד), כשבתוך כך הם עלולים לקחת חלק במשחקי רשת המתגרים אותם לבצע משימות שונות, כגון העלאת פוסטים, פרסום תמונות, הפצת סרטונים, ביצוע רכישות, הצטרפות לקבוצות ווטסאפ שהם אינם מכירים את החברים בהן ועוד. חשוב לעורר את מודעות התלמידים למאפייני הרשת ולעודד אותם להפעיל שיקול דעת באשר להתנהלותם ברשת ככלל, ובאשר למידע אותו הם מעלים בפרט.

הראשונים לדעת מה קורה במרחב הווירטואלי הם בני קבוצת השווים. הגורם הראשון אליו יפנו ילדים ובני נוער בעת מצוקה הוא החברים. לפיכך, חשוב לעורר בתלמידינו את המודעות בנוגע ליכולתם לסייע לחבריהם ואף לעיתים להגן עליהם. הדבר נכון בכל ימות השנה ובחופש הגדול במיוחד.

לצד תפקידם של בני קבוצת השווים, חשוב להעביר את המסר כי למבוגרים בחיי הילדים ובני הנוער תפקיד חשוב ויש ביכולתם להוות כתובת לפנייה ולהיוועצות, לסייע ולעזור גם בנוגע למתרחש במרחבי הרשת.

בשיעורנו זה נקדם שיח פתוח בין התלמידים. שיח אשר עשוי להשפיע על ביסוס נורמות חברתיות חיוביות ועל פיתוח התנהגות מיטיבה ברשת ומחוצה לה.

מטרות השיעור:

1. התלמידים יעמיקו את מודעותם להשלכות התנהלותם ברשת.
2. התלמידים יתאמנו בזיהוי נקודות מבט מגוונות בסיטואציות המתרחשות ברשת החברתית.
3. התלמידים יתאמנו בתהליכי חשיבה והפעלת שיקול דעת לפני פרסום תכנים ברשת.
4. התלמידים יכירו בחשיבות קבוצת השווים ובכוחה לקידום התנהלות מיטבית ברשת ומניעת פגיעה.
5. התלמידים ילמדו לזהות את עצמם ואת חבריהם ככתובת לפנייה לעזרה ולהענקת סיוע.

משך הפעילות: 90 דקות

קהל יעד: תלמידים בכיתה ז'-ט'

מהלך הפעילות:

1. המורה תפנה אל תלמידי הכיתה ותסביר כי במהלך השיעור כל אחד ואחת מהם ימלאו תפקיד של חבר/ה במועצת התלמידים הבית ספרית (או לחילופין, בכל קבוצת מנהיגות נוער שקיימת בבית הספר).

סיפור רקע (בעמוד הבא):

חמש דקות לפני שהחל המפגש הקבוע של מועצת התלמידים, ביקשה נועה מתומר, יו"ר המועצה, להביא לדיון אירוע עליו שמעה מחברה טובה. תומר, שהבחין שנועה נרגשת ונסערת, הסכים לשנות את תכנון המפגש ואפשר לה לשתף את שאר חברי המועצה. נועה פתחה ואמרה: "לפני שאני מספרת לכם, תדעו שמור אישרה לי לספר לכם את מה שקרה לה. מור השתתפה במשחק רשת "אמת או חובה". במשחק הזה חברי הקבוצה נותנים אחד לשני משימות שצריך לבצע. המשתתף שמקבל הכי הרבה לייקים, הוא הזוכה. המשימה האחרונה שבה אתגרו את חברי הקבוצה הייתה לצלם תמונת סלפי אמנותית בלבוש תחתון חושפני. מור צילמה את עצמה שוכבת על המיטה והעלתה את התמונה ל-story שלה באינסטגרם. היא הופתעה לגלות שהיא זכתה במשימה וקיבלה הרבה מאוד תגובות. תראו את צילום המסך שהיא שלחה לי:

- "סחתיין עלייך!"

- "100 ממת!"

- "מחכים לעוד תמונות! תמונה הבאה שנראה את כל הגוף!"

- "תמונה שווה ביותר, שומר אותה אצלי כשומר מסך!"

- "סתומה! מי מפרסם כזו תמונה?"

- "אבא שלך ראה שאת מעלה תמונות כאלה?"

- "כולה 24 שעות וזה נעלם. נסחפתם עם התגובות"

- "כולנו מעלים תמונות בבגדי ים. זה אותו דבר. תרגיעו."

חוץ מכל התגובות האלה, באותו היום מור קיבלה הודעה פרטית מעוקב שהיא לא מכירה: "אם לא תעלי ל-story סרטון שלך חשופה, תמצאי את התמונה שלך באתרי היכרויות".

נועה הוסיפה ואמרה: "אתם יודעים שמור חדשה בשכבה שלנו. היא הצטרפה רק בתחילת השנה. היא עוד לא ממש מצאה את המקום שלה. אני פחות או יותר החברה היחידה שלה ולכן היא שיתפה אותי.

אחרי שהיא שיתפה אותי, הרגשתי שכל הסיפור קצת "גדול עליי" וביקשתי את האישור שלה לשתף אתכם. אנחנו פועלים יחד כבר שנה שנייה במועצה. אני סומכת עליכם שתשמרו על הפרטיות של מור וביחד נחשוב איך לעזור לה".

2. בתום הקראת הסיפור, המורה תפנה לתלמידים ותסביר כי כעת הם תלמידי המועצה שהוזכרו בסיפור. לאחר מכן תשאל את התלמידים:

- לאחר שנועה שיתפה אתכם בפרטי האירוע, מה המחשבה הראשונה שעלתה לכם בראש? מה הרגשתם? איזו תחושה עברה לכם בגוף? (את תגובות התלמידים ניתן לרכז על הלוח באמצעות לוח [PADLET](#) / כתיבה על הלוח הכיתה).
 - לאחר איסוף התגובות, המורה תסווג את התגובות לפי תמות מרכזיות. תמות מרכזיות אפשריות:
 - נורמות התנהגות ברשת (הפעלת שיקול דעת לפני פרסום תכנים ותמונות, הפעלת שיקול דעת בכתיבת תגובות לתכנים שאחרים פרסמו, התנהלות אמפתית ורגישה ברשת).
 - תדמית דיגיטאלית (איך אני רוצה להציג את עצמי במרחבי הרשת? האם התדמית הדיגיטאלית תואמת את מי שאני באמת? האם היא יכולה לפגוע בי?)
 - מצבי סיכון ופגיעה ברשת (השתתפות במשחקי רשת הכוללים משימות המעוררות ריגושים/אתגרים/סיכונים, תקשורת עם אנשים שאינם מוכרים, חשיפה עצמית, הפצת תמונות ברשת)
 - פנייה לעזרה (פנייה לעזרה בעת מצוקה - הורים, חברים, צוות בית הספר) ומתן עזרה.
 - העומדים מהצד (תפקידם ברשת, כיצד הם מגיבים לאירועים שונים).
 - מעורבות הורים (שיח אודות התנהלות ברשת בחיי היומיום, שיתוף ההורים ופניה לעזרה במקרה של פגיעה).
 - תפקידו של בית הספר בהסברה ובטיפול.
 - התפקיד של קבוצת מנהיגות נוער בפעולות הסברה לקבוצת השווים/תלמידים צעירים יותר בנוגע להתנהלות מיטבית ברשת.
 - אבטחת מידע אישי ושמירת הפרטיות (הגדרת פרטיות של פרופיל ברשת חברתית, הבנה כי כל תוכן דיגיטלי הוא בר הפצה- גם אם נשמר במכשיר האישי שלנו, הבנה כי מידע ותמונות שעולים לרשת נשארים בה לתמיד).
 - המורה תחלק את התלמידים למעגלי שיח ממוקדי נושא (כל מעגל יכלול 5-6 תלמידים). לצורך קיום השיח, המורה תיתן לכל קבוצה כרטיסיה ובה שאלות מנחות לדין (ניתן להשתמש ב**כרטיסיות המצורפות**).
- לשיקול דעת המורה** ובהתאם להיכרותה את הכיתה ואת הצרכים שלה, ניתן לתת לכל קבוצה **כרטיסיה אחת בלבד לדין** (נושא הכרטיסיה יכול להיות זהה בכל הקבוצות או שכל קבוצה תקבל כרטיסיה ובה נושא שונה). לחילופין, ניתן לתת לכל קבוצה **מגוון כרטיסיות** וחברי הקבוצה יבחרו באילו מהנושאים ידונו.

3. המורה תזמין נציג מכל קבוצה להצגת התובנה המרכזית שהעלתה הקבוצה ותרכז את כלל התובנות שעלו מכל הקבוצות על הלוח או בלוח שיתופי כגון [PADLET](#).

לסיכום:

חשוב להדגיש את ההיבטים הבאים:

1. ניתן להסתכל על המקרה המוצג מכמה נקודות מבט ובתוך כך ללמוד על מורכבות של סיטואציות שונות המתקיימות ברשת.
2. יש להפעיל שיקול דעת באשר להתנהלותנו ברשת ולפרסום והפצת תכנים.
3. במידה ונתקלתם במצב מורכב או שנפגעתם ברשת- חשוב לשתף, להתייעץ ולפנות לעזרה (הורים, צוותי חינוך, חברים).
4. יש בכוחם של התלמידים לסייע באירועי פגיעה ברשת (הפעולות יכולות לכלול: הקשבה, גילוי אמפתיה ורגישות, הפניית האירוע למחנכת/יועצת/מנהלת, שיתוף ההורים של הנפגע ישירות או עידוד הנפגע לשתף אותם בעצמו, פעולות הסברה ומניעה בכיתות בשיתוף הצוות החינוכי, פנייה למוקד 105 להיוועצות, להסרת תכנים ולאיתור האדם הפוגע, במידה והוא אינו מוכר לנפגע).

חשוב לזכור!

במקרה של פגיעה ברשת ניתן לפנות להורים / צוות חינוכי (מחנכת, יועצת, מנהלת) ובמידת הצורך למוקד 105 (המערך הלאומי להגנה על ילדים ובני נוער ברשת)

כרטיסיות לדין:

כרטיסייה 1: נורמות התנהגות ברשת

- א. מהן נורמות ההתנהגות על פיהן אנו מצופים להתנהג ברשת? האם אנו מצליחים להתנהל על פיהן?
- ב. מהי בשבילי התנהלות לא נכונה/ מתאימה/ ערכית ברשת?
- ג. האם אני מתנהל ברשת באותו אופן שבו הייתי מתנהל "פנים אל פנים"? מה ההסבר לכך?
- ד. במקרה שהוצג בכיתה - האם אתם יכולים לזהות התנהגויות ראויות? התנהגויות שאינן ראויות? מהן?
- ה. במידה ומקרה דומה היה מתרחש בכיתתכם, כיצד הייתם מגיבים?
- ו. נסחו תובנה מרכזית שתמצאו להציג בפני הכיתה בתום השיח הקבוצתי.

כרטיסייה 2: תדמית דיגיטאלית

- א. מהי בעיניכם תדמית דיגיטלית?
- ב. אם מישהו היה מסתכל בכרטיס האישי שלכם ברשת חברתית, מה הוא היה חושב עליכם? לומד עליכם?
- ג. האם הדרך שבה אתם מציגים את עצמכם ברשת משקפת את החיים שלכם בעולם הממשי? מה ניתן ללמוד מכך?
- ד. האם הדרך שבה אתם מציגים את עצמכם ברשת עוזרת לכם ומקדמת אתכם? באיזה אופן?
- ה. האם קרה לכם שהצגתם את עצמכם ברשת בדרך מסוימת והיום אתם מצטערים על כך? ספרו על המקרה.
- ו. במקרה שהוצג בכיתה - מה ניתן לומר על התדמית הדיגיטלית של מור בעקבות פרסום התמונה?
- ז. במידה ומשימה דומה הייתה ניתנת בקבוצה בה אתם חברים, האם הייתם לוקחים חלק במשימה? הסבירו.
- ח. נסחו תובנה מרכזית שתמצאו להציג בפני הכיתה בתום השיח הקבוצתי.

כרטיסייה 3: מצבי סיכון ופגיעה

- א. לאחרונה אנו שומעים על בני נוער שמאתגרים אלה את אלה במשימות שונות אותן יש לקיים/לתעד באמצעות הרשתות החברתיות. מה אתם מרגישים וחושבים לגבי התנהלות זו?
- ב. מה לדעתכם גורם לבני נוער לקחת חלק במשימות מסוג זה?
- ג. האם הייתם לוקחים חלק במשימות מסוג זה? האם והיכן הייתם מציבים קו אדום (גבול), אותו לא תעברו?
- ד. אלו מההתנהגויות של מור המתוארות בסיפור עלולות להביא אותה למצב סיכון?
- ה. נסחו תובנה מרכזית שתמצו להציג בפני הכיתה בתום השיח הקבוצתי.

כרטיסייה 4: התמודדות עם אירועי פגיעה ופנייה לעזרה

- א. אילו אירועים שמתרחשים ברשת מצריכים, לדעתכם, פנייה לעזרה?
- ב. במקרה שאתם נפגעתם ברשת - האם תפנו לעזרה? אם כן, את מי תשתפו? (הורים, משפחה, מורים, חברים).
- ג. מה צריך לקרות כדי שתרגישו שבטוח ומתאים לפנות לעזרת ההורים? חברים? מורים?
- ד. מהן הסיבות שבגללן תתקשו לפנות לעזרה/לא תפנו לעזרה ותשתפו אחרים?
- ה. האם תנהגו באופן שונה כאשר מדובר באירועי פגיעה שמתרחשים ברשת לעומת אירועים שמתרחשים במקומות אחרים?
- ו. במקרה שהוצג בכיתה- מה מור יכולה לומר לעצמה כדי להתחזק ולהתמודד עם הסיטואציה?
- ז. נסחו תובנה מרכזית שתמצו להציג בפני הכיתה בתום השיח הקבוצתי.

כרטיסייה 5: העומדים מהצד

- א. האם הזדמן לכם להיות "עדים" ברשת להתנהלות שאינה מתאימה? ספרו על מקרה מסוג זה.
- ב. מה תפקידם הרצוי של העומדים מהצד?
- ג. באילו מקרים נקטתם או תנקטו עמדה אקטיבית מול התנהלות לא מתאימה/פוגענית ברשת?
- ד. מה זה "לעשות מעשה" כשאנו עדים לפגיעה באמצעות הרשת והטלפונים הניידים?
- ה. מה עלול להקשות עלינו "לעשות מעשה" במקרים מסוג זה?
- ו. במקרה שהוצג בכיתה- מה אתם יכולים לומר על התגובות השונות שנכתבו למור במידה והייתם נחשפים לתמונה של מור כיצד הייתם מגיבים?
- ז. נסחו תובנה מרכזית שתמצאו להציג בפני הכיתה בתום השיח הקבוצתי.

כרטיסייה 6: מובילים ברשת

- א. הרשתות החברתיות והמרחב הדיגיטאלי מהווים זירות חיים משמעותיות עבור רבים מבני הנוער בישראל. מחקרים מראים כי בני הנוער עשויים להיות הראשונים לזהות ברשת מקרים של התנהגות שאינה ראויה ואף התנהגות פוגענית ובריונית. מה דעתכם על ממצאי המחקרים?
- ב. בבתי ספר קיימות קבוצות מנהיגות שונות של תלמידים. מה לדעתכם צריך להיות התפקיד של קבוצה מסוג זה האמונה על התנהלות ברשת? אילו תפקידים היא יכולה למלא מול תלמידים? מורים? הורים?
- ג. במקרה שהוצג בכיתה – איך הייתם מסייעים במקרה של מור כחברי מועצה ומנהיגי דעה? האם הייתם בוחרים לפעול מעבר למקרה הספציפי של מור? כיצד? כמנהיגי דעה מה תיעצו לתלמידה לעשות? וכיצד תסייעו לה?
- ד. נסחו סלוגן מתאים או תובנה מרכזית שתמצאו להציג בפני הכיתה בתום השיח הקבוצתי.

כרטיסייה 7: נוכחות הורים ברשת

- א. האם אתם משתפים את ההורים שלכם בנוגע להתנהלותכם ברשת?
- ב. האם קיימים הסכמים וכללים בינכם לבין הוריהם באשר לשימוש בטלפונים הניידים ובמסכים בכלל?
- ג. האם ובאילו מקרים תערבו את ההורים שלכם במה שמתרחש בין התלמידים ברשת?
- ד. אילו מסרים חשובים לכם להעביר להורים לגבי התנהלות שלכם ברשת?
- ה. במקרה שהוצג בכיתה- האם לדעתכם כדאי למור לפנות להוריה ולשתף אותם בדבר האירוע? כיצד לדעתכם הם יכולים לסייע?
- ו. נסחו תובנה מרכזית שתמצאו להציג בפני הכיתה בתום השיח הקבוצתי.

כרטיסייה 8: אבטחת מידע ושמירת הפרטיות

- א. פרטיות ברשת- האם היא אפשרית בעידן של רשתות חברתיות?
- ב. האם חשוב לשמור על פרטיות ברשת בעיניכם?
- ג. פגיעה בפרטיות- מה יכולות להיות ההשלכות?
- ד. מהן הפעולות שרצוי לבצע בעת שימוש באמצעים טכנולוגיים ובאפליקציות להגנה על המידע האישי ושמירת הפרטיות?
- ה. במקרה שהוצג בכיתה פרטיותה של מור נפגעה. מה הוביל לכך? האם ניתן היה להימנע?
- ו. נסחו תובנה מרכזית שתמצאו להציג בפני הכיתה בתום השיח הקבוצתי.